

OSMANLI DEVLETİ'NDE TİYATRO VE SİNEMANIN YAYGINLAŞMASI: ADANA VİLAYETİ ÖRNEĞİ

Tolga AKAY*

Özet

Osmanlı Devleti, XVIII. yüzyıldan itibaren Avrupa'dan geri kaldığının farkına varmış ve özellikle askeri, idari alanlarda bir batılılaşma sürecine girmiştir. XIX. yüzyılda yoğunlaşan ve Osmanlı modernleşmesi veya yenileşmesi ile tabir edilen süreç, devlet yıkılıncaya kadar devletin, hemen her kurum ve yapısında kendini hissettirmiştir. İdari ve askeri yönden başlayan batılılaşma ekonomik ve en son toplumsal alanlarda etkili olmuş, klasik Osmanlı toplum yapısı önemli değişikliklere uğramıştır.

Batılılaşma hareketinin bir sonucu olarak batı menşeli kültür- sanat örnekleri de öncelikle Avrupa ile irtibatın en fazla olduğu İstanbul, İzmir, Selanik gibi kentlerde icra edilmeye ve halk tarafından takip edilmeye başlanmıştır. Bunların başında da tiyatro ve daha sonra sinema gelmektedir. 1840'lı yıllarda Avrupalı sanatçılar ile Osmanlı Devleti'nde ilk sahnesini açan tiyatro, öncelikle Güllü Agop gibi azınlık sanatçıları daha sonra, batılılaşmanın etkisini hisseden Türk yazar ve sanatçılar tarafından icra edilmeye başlanmıştır. XIX. yüzyıl sonlarında Osmanlı Devleti'ne giren bir diğer icat olarak sinema, etkileri daha dar olmakla birlikte devletin belli başlı şehirlerinde kısa ve sessiz gösterimlerle Osmanlı seyircisi ile buluşmuştur.

Çalışmamız, batılılaşma süreci çerçevesinde gelişen batı menşeli temaşa sanatlarının Adana Vilayetindeki ilk örneklerini, toplumsal olarak gördüğü karşılığı ve etkileşimi inceleyerek, dönem itibarıyla emekleme dönemindeki tiyatro ve sinemanın Adana Vilayetinde gösterdiği faaliyetleri ortaya koymaya çalışacaktır.

Anahtar Kelimeler: *Kültür-Sanat, Tiyatro, Sinema, Adana Vilayeti.*

* Yrd. Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi, Fen – Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
tolga_z@hotmail.com.

KAYNAKÇALAR**Arşiv Kaynakları ve Gazeteler**

- BOA, A. MKT*, Dosya No: 45, Gömlek No: 53, 15.B.1262.
BOA, A. MKT. MHM, Dosya No: 390, Gömlek No: 80, 09.Ca.1284.
BOA, BEO, Dosya No: 3938, Gömlek No: 295322, 25.N.1329.
BOA, C. MF, Dosya No: 148, Gömlek NO: 7381, 29.Z.1267.
BOA, DH. EUM, VRK, Dosya No: 27, Gömlek No: 64, 6.Ra.1333.
BOA, DH. EUM. 3. Şb, Dosya No: 1, Gömlek No: 24, 26.N.1332.
BOA, DH. H, Dosya No: 37, Gömlek No: 83, 14.N.1330.
BOA, DH. H, Dosya No: 47, Gömlek No:46, 02.M.1331.
BOA, DH. MKT, Dosya No: 2774, Gömlek No: 81, 2.Ra.1327.
BOA, DH. MKT, Dosya No: 537, Gömlek No: 38, 3.R.1320.
BOA, DH. MKT, Dosya No: 676, Gömlek No: 43, 29.Z.1320.
BOA, DH. MKT, Dosya No: 823, Gömlek No: 38, 04.Z.1321.
BOA, DH. SYS, Dosya No: 55, Gömlek No: 47, 11.L.1330.
BOA, DH. UMVM, Dosya o: 92, Gömlek No: 74, 26.Z.1337.
BOA, HR. HMŞ. İŞO, Dosya No: 228, Gömlek No: 48, 10.Ağ.1323.
BOA, HR. MKT, Dosya No: 311, Gömlek N: 94, 07.R.1276.
BOA, İ. MVL, Dosya No: 130, Gömlek No: 3466, 16.M.1265.
BOA, MF. MKT, Dosya No: 1042, Gömlek No: 53, 28.M.1326.
BOA, MF. MKT, Dosya No: 312, Gömlek No: 26, 10.Za.1313.
BOA, ŞD, Dosya No: 31, Gömlek No: 18, 8.C.1329.
BOA, ŞD, Dosya No: 501, Gömlek No: 3, 23.S.1303.
BOA, Y. PRK. AZJ, Dosya No: 46 Gömlek No: 16, 1320.
BOA, ZB, Dosya No: 395, Gömlek No: 36, 18.Ma.1325.
BOA. DH. MKT, Dosya No: 534, Gömlek No: 66, 29.Ra.1320.
 Yeni Adana, S. 553-370. 22 Nisan 1339, s. 4.

Kitap ve Makaleler

- AKYÜZ, Kenan, *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860 – 1923*, İnkılap Kitabevi, İstanbul 1995.
 AND, Metin, “Türk Tiyatrosu”, *Türk Ansiklopedisi, M.E.B. Devlet Kitapları*, Milli Eğitim Basımevi, C. 32.
 BAYSAL, Jale Müteferrika’dan Birinci Meşrutiyete Kadar Osmanlı Türklerinin Bastıkları Kitaplar, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi*, İstanbul 1968.
 ERCİLASUN, Bilge, *Ziya Paşa*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007.
 KARACABEY, Süreyya, “Gelenekselden Batı’ya Türk Tiyatrosu”, *Tiyatro Araştırmaları Dergisi*, 1995, S. 12, s. 1- 10.
 TEKEREK, Nurhan, *Cumhuriyet Dönemi’nde Adana’da Batı Tarzı Tiyatro Yaşamı (1923 -1990)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1997.
 TÖRE, Enver, *Meşrutiyet Tiyatrosu*, Duyap Yayıncılık, İstanbul 2006, s. 1.
 UÇMAN, Abdullah, “Ziya Paşa”, *DİA*, C. 44, s. 475 - 479.
<http://guzelsanatlar.mkutup.gov.tr/mk/>